

پیشگفتار

به نام خداوند جان آفرین حکیم سخن در زبان آفرین
با آنکه وجود رایانه و اینترنت در عصر حاضر دسترسی به اطلاعات روز را در همه
زمینه‌ها و در کمترین زمان براحتی میسر ساخته است، هنوز هم در شهرهای کوچک و
بویژه مناطق دورافتاده و محروم کشورمان هستند دانشجویانی که به علت عدم اطلاع از
منابع و مآخذ قدیم و جدید موجود در بازار کتاب همواره در امر پژوهش و تحقیق با
مشکل روبرو بوده و هستند. گردآوری و تدوین چنین مجموعه‌ای (کتابشناسی گزیده
توصیفی زبان و ادبیات فارسی) که تاکنون نیز بدین صورت (توصیفی) سابقه‌ای نداشته
راهنمای مفیدی است برای آشنایی اجمالی این عزیزان در سراسر کشور با گنجینه غنی
منابع منتشر شده در هر یک از دروس این رشته.

البته، با توجه به گستردگی عرصه زبان و ادب پارسی و غنای آثار و مآخذ آن،
بدیهی است که نمی‌توان مجموعه‌ای کامل و شامل ارائه داد؛ در اینجا نیز بناگزییر تلاش
شده تا در این مختصر آثاری معرفی شود که علاوه بر شأن و اعتبار ادبی، قابل دسترسی
بوده، حداقل امکان در بازار کتاب و کتابخانه‌ها موجود باشند؛ از این رو از معرفی
نسخه‌های خطی، منحصر بفرد و کمیاب صرف نظر شده است.

منابع این رشته در دو بخش، گزینش و معرفی شده است:

۱. بخش توصیفی یا توضیحی که توصیفی کوتاه از فحوای هر اثر است و تلاش
شده، هرچند به اجمال، اطلاعاتی جامع درباره هر متن ارائه شود. در پایان معرفی
چکیده‌ها نیز برای سهولت دستیابی بدانها نام کتابخانه‌های مرجع ذکر شده است، و به
دلیل جامع نبودن سرفصلهای درسی از ذکر دوره‌ها (کارشناسی، کارشناسی ارشد و

دکتری) احتراز شده تا علاوه بر تأکید بر عمومیت این متون، در بهره‌وری از این آثار ارزشمند، برای دانشجویان محدوده و قالبی تعیین نشده باشد.

۲. بخش غیرتوضیحی (گزیده‌ای دیگر از منابع ادب پارسی) که حاوی متونی است که نامشان، خود، گویای فحوای آنهاست و در نتیجه نیاز چندانی به توصیف و توضیح ندارند و در عین حال راهنمای ارزشمندی هستند برای خوانندگان در زمینه آشنایی بیشتر با آثار منتشر شده، و مدرسانی در پژوهش‌های علمی و ادبی.

شایان ذکر است که با توجه به محدودیت این گزیده و غنای بحر پرگهر ادب پارسی، چه بسا آثار معتبر و ارزشمندی که از قلم افتاده باشند که این خود خسروانی است مر پژوهندگان را؛ لیک امید است که فرهیختگان و ادب دوستان این تقصیر ناخواسته را بر نگارنده ببخشایند و با سعه صدر بپذیرند که «بحر در کوزه نمی‌گنجد»، ولیک اگر لطف الهی یار و قرین باشد شاید بتوان این نقیصه را در ادامه - و در مجلدی دیگر - جبران کرد.

در ابتدا، نگارنده را سر آن بود که بر حسب موضوع، چکیده‌ها را در یکی از شاخه‌های ادبیات پارسی گروه‌بندی و تفکیک کند تا بدین ترتیب دستیابی به آنها آسانتر شود، اما تداخل موضوعها در اکثر متون - مثلاً سبک‌شناسی و نقد ادبی و انواع ادبی و... - عملاً چنین دسته‌بندی‌ای را ناممکن ساخت؛ در نتیجه، چکیده‌ها به صورت الفبایی تنظیم و معرفی شد، ولی در انتهای کتاب فهرستی موضوعی فراهم آمد تا دسترسی به هر اثر از طریق موضوع آن نیز براحتی انجام گیرد - این فهرست تکمله‌ای است برای دو بخش اصلی کتاب.

علائم اختصاری ذیل مبین محل بازیابی هر یک از آثار (چکیده‌ها) است:

اد = کتابخانه دانشکده ادبیات فارسی و علوم انسانی دانشگاه تهران

پ = کتابخانه پژوهشگاه مطالعات فرهنگی و علوم انسانی

س = کتابخانه سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت)

شر = کتابخانه شرکت انتشارات علمی و فرهنگی

م = کتابخانه ملی

مج = کتابخانه دانشکده علوم اجتماعی و روانشناسی مجتمع ولیعصر

مر = کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران

در پایان بر خود فرض می‌دانم که از سرکار خانم مریم فلاح شجاعی - کارشناس
گروه پژوهشی زبان و ادبیات فارسی - که در تهیه این مجموعه همکاری صمیمانه
داشتند تشکر و قدردانی کنم.

سعیده کمائی فرد